

เทศน์เช้า วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๓

พระอาจารย์สงบ มนฺสฺสฺสโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาฝนแล้งมันก็เป็นภัยพิบัติ เวลาฝนตกมันก็เป็นภัยพิบัติ ปีนี้ข้าวยากหมากแพง ความเป็นอยู่ของเราเป็นอย่างไร นี่พูดถึงชีวิตนะ ถ้าชีวิตของเรานี้ การดำรงชีวิตเวลาข้าวยากหมากแพง อุปสงค์ อุปทาน ของมันมีน้อย มันก็ต้องแพงเป็นธรรมดา

เมื่อก่อนคนเรามีน้อย สงครามเขาดื้อคนกัน เดียวนี้คนเกิดมหาศาลเลย เวลาคนเกิดขึ้นมหาศาลมีแต่ปิดกัน การค้ามนุษย์เห็น ไหม เราย้ายถิ่นกัน ย้ายถิ่นเพื่อสิ่งใด ย้ายถิ่นเพื่อหาความดำรงชีวิตที่มันมั่นคงกว่า นี่การดำรงชีวิตที่มันมั่นคงกว่า เรามองแต่ปัจจัยเครื่องอาศัย มันเป็นเรื่องจริงอย่างนั้นจริงๆ นะ

แต่ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์ของเรานะ ผู้ที่เป็นรัฐบุรุษเขามองการณ์ไกล เขาเป็นผู้นำ เขาพยายามเสียสละเป็นตัวอย่าง ถ้าหัวหน้าไม่เป็นตัวอย่าง นี่ใครจะเอาอะไรเป็นแบบอย่าง การเป็นแบบอย่างของคน คุณดี อย่างพ่อแม่ ถ้าในครอบครัวของเรานี้ เราจะให้ลูกเราได้กินได้อยู่ได้อิ่มหน้าสำราญ เราจะกินสิ่งเหลือทิ้งจากลูกก็ได้ มันมีความสุข เห็นไหม

แต่เรามองกันในทางโลก ต้องอุดมสมบูรณ์ในปัจจัยเครื่องอาศัย นั่นเราแข่งขันกันด้วยวัตถุ แต่ถ้าหัวใจละ พ่อแม่ละ ลูกนี่ ให้ได้กินก่อน ลูกนี่ให้อิ่มหน้าสำราญก่อน เหลือเศษอาหารพ่อแม่ก็กินได้ พ่อแม่มีความสุข เพราะลูกเราได้มีอยู่มีกินนะ ถ้าลูกเราไม่มีอยู่ไม่มีกิน เราลำบากใจ เราทุกข์ใจ เราจะมีใจอึดหน้าสำราญนี้ เราก็ไม่สบายใจหรอก

ผู้ที่มีหัวใจที่เป็นผู้ที่เสียสละเห็นไหม นี่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้น ถ้าเรารักษาเห็นไหม นี่แผ่นดินธรรม ถ้าหัวใจเราเป็นธรรมขึ้นมาจะ

หัวใจเราเป็นธรรมนี้ เรามองไปตั้งกมฺติ เราสังเวชใหม่... เราสังเวชทั้งนั้นล่ะ แต่ถ้าเรา
ช่วยเหลือเจือจานเขาได้ใหม่ มันเป็น ๒ อย่างนะ

อย่างหนึ่ง คือ เราสามารถช่วยเหลือเจือจาน ถ้าเขามีปัญญาของเขาได้

อย่างหนึ่ง เราไปช่วยเหลือเจือจานเขา เขาไม่รับฟังนะ เขาเคยชินอย่างนั้น

นี่วิวัฒนาการ พัฒนาการของคน ของจิตแต่ละคนมันไม่เหมือนกัน จิตใจของคน
มันแตกต่างกันหลากหลาย ความแตกต่างกันหลากหลายเพราะอะไร เพราะเวรเพราะกรรม นี่
ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การกระทำของเขามานะ

ในสมัยพุทธกาลนะ จูฬป็นตก มหาป็นตก จูฬป็นตกเป็นน้องของมหาป็นตก
มหาป็นตกเป็นพี่ชาย พี่ชายนี้เป็นพระอรหันต์นะ เป็นผู้ที่กนิมนต์ ใครนิมนต์นี้จะให้
พระไปกนิมนต์ มีพระก็มานิมนต์พระทั้งหมดเลย พระมหาป็นตก ไม่ให้น้องชายของ
ตัวไป บอกว่าโง่เงา

นี่โง่เงาเพราะอะไร เพราะบอกไว้ละ พี่ชายเป็นพระอรหันต์ พระมหาป็นตก
เป็นพระอรหันต์นะ เพราะชีวิตรันทคมมาก เพราะแม่หนีตามเขาไป พอแม่หนีตามเขาไป
เสร็จแล้วนี่ แม่เห็นความทุกข์ลำบาก ก็เอาลูกมาคืนตา ตาบอกรับลูกไว้แต่ไม่รับแม่ไว้ ยัง
มีความเสียใจ ไม่ยอมรับแม่ไว้ ลูกก็อยู่กับตา พอตาไปไหนนี่ พุดถึงหลาน จะพุดอย่างไร
มันก็เก๋ๆ เจินๆ

พอหลานโตขึ้นมา พอรู้ความเป็นจริง ก็ขอตาไปบวช พอบวชแล้วตัวเองสำเร็จ
เป็นพระอรหันต์ พอสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วไปคิดถึงน้อง น้องเป็นจูฬป็นตก เอาน้อง
มาบวชด้วย เพราะตัวเองสำเร็จเป็นพระอรหันต์นะ สอนอย่างไรๆ น้องก็ไม่เข้าใจ สอน
อย่างไรๆ น้องก็ไม่เข้าใจ พี่ชายเป็นพระอรหันต์นะ พอพี่ชายเป็นพระอรหันต์เห็นใหม่
สิ่งนี้ถึงบอกว่าให้ไปสึกซะ... สึกซะ... เสียใจใจ โถ้ให้น้องไปสึกเลย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มายืนอยู่ปากประตูทางออกวัดนะ

“จูปีนตก... เธอจะไปไหน”

“พี่ชายให้ไปสีก จะไปสีกแล้ว”

“เธอบวชเพื่อใคร...?”

“บวชเพื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

“เธอไม่ต้องไปสีกนะ มานี่! มานี่! ตั้งสติให้ดี แล้วลูบฝ่าขาว ว่าขาวหนอ... ขาว
หนอ...”

พอลูบฝ่าขาวไปนี้ มือดำสกปรก ลูบไปอย่างนั้นนะ ลูบไปทั้งวันทั้งคืน มันก็
สกปรก นี่มัน ไปตรงกับจรตนิสัยที่สร้างมา พอตรงกับจรตนิสัยที่สร้างมานี้ มันสลด
สังเวชใจ สังเวชในฝ่าขาวๆ เห็นไหม ฝ่าของมันขาวอยู่แล้วมือเราไปลูบๆ มันดำขึ้นมา
มันสังเวช พอสังเวชนี้ มันไปตรงกับจรตนิสัย สำเร็จเป็นพระอรหันต์เลย มีฤทธิ์มีเดช
มหาศาล

แต่เวลามหาปีนตกสอนน้องว่า สอนให้ท่องคาถา ให้ท่องอะไรมันก็ทำไม่ได้...
ให้ท่องอะไรมันก็ทำไม่ได้... นี่ผลของจรตนิสัยเห็นไหม คนมันแตกต่างกันหลากหลาย มัน
แตกต่างกัน สร้างมาแตกต่างกันไป

นี่แล้วเวลาสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว พระไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าว่า “ทำไมเป็นอย่างนั้น เวลาสำเร็จเป็นพระอรหันต์มีฤทธิ์มีเดชเลย แต่เวลาพี่ชายสอน
ทำไมปัญญาแค่นี้รู้ไม่ได้ ทำไมวุฒิของพระอรหันต์เป็นอย่างนี้ล่ะ”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ชาติหนึ่งเคยเป็นพระ เคยบวชพระมาแล้ว
เป็นผู้ที่ฉลาดมาก เวลาคนเขาสวดปาฏิโมกข์ เขาท่องปาฏิโมกข์ ท่องผิดท่องถูก เขามี
ปัญญามากอะ ไปหัวเราะเยาะจนพระองค์นั้นอาย เกือบเงิน ไม่กล้าท่องปาฏิโมกข์ กรรม
อันนั้นทำให้ปัญญาทึบ

แต่ไอ้ลูกพี่ๆ นะชาติหนึ่งเคยเป็นกษัตริย์ เวลากษัตริย์ตรวจพลสนามเห็นไหม เอาผ้าเช็ดหน้ามาเช็ดหน้า มันเลอะฝุ่น พอเลอะฝุ่นแล้วมันสลดสังเวช มันฝังใจมา นี่จริตนิสัยของคนมันแตกต่างกันหลากหลายเห็นไหม

จะนั่นที่เรามองสังคม คุณคนดี คนมันแตกต่างกันหลากหลาย คนที่ช่วยเหลือเจือจานได้ ที่เรารุคกันได้ เรารุคได้ มันเป็นประโยชน์กับสังคมได้ อันนั้นก็ประโยชน์

แต่ถ้าคนมันคือ มันไม่ฟัง อย่างไรมันก็ไม่ฟัง พูคะอะไรก็ไม่ฟัง นี่เป็นปัญหาสังคม เป็นปัญหาของโลกนะ แต่ถ้าปัญหาของเราละ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนที่นี้ก่อนไง “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ตน! ถ้าเอาตนของตัวเองไม่ได้เห็นไหม เราจะเข้าใจเรื่องภาวะของจิตใจ มันจะเข้าใจเรื่องภาวะของจริตนิสัยของคนเห็นไหม

เราจะแนะนำเขา คุณดี เวลาอยู่กับหลวงตา หลวงตาท่านพุดนะ “หมูกณะอย่ามองกันนะ” เพราะพวกเรานะวุฒิภาวะมันเสมอกัน มันจะมองเห็นแต่ความบกพร่องของคน หลวงตาท่านเคยคุยกับพระ เราอยู่ที่นั่น

“หมูกณะอย่ามองกัน อย่าจับผิดกัน ให้มองเราเป็นตัวอย่าง” ให้มองหลวงตาเป็นตัวอย่าง ให้มองท่านให้ยึดท่านเป็นแบบอย่าง เพราะท่านเป็นแบบอย่างของเรา เราอย่ามองกัน ถ้ามองกันนะมันมองแต่ความบกพร่อง ให้ยึดท่านเป็นแบบอย่างเห็นไหม ท่านมั่นใจว่าท่านทำถูกต้อง เวลาท่านเทศน์ว่า การ ท่านเทศน์กับพระนะ ท่านบอกว่า “ถ้าทำสิ่งใดไม่ให้ผิดเลยนี้ มันเป็นไปได้หรือไม่ หรอก ผมทำอะไรก็ยังมีผิดอยู่บ้าง แต่จะพยายามทำให้มันผิดน้อยที่สุด”

เพราะสาวก สาวกนะ “มันละกิเลสได้ แต่มันละจริตนิสัยไม่ได้” นิสัย ความเคยชิน อันนั้นมันละไม่ได้ “ผมไม่ได้ทำความถูกต้องหมดหรอก ผมทำนี้มันก็มีผิดบ้าง” เพราะอะไร เพราะมันเป็นจริตนิสัย เราไม่สามารถจะให้ถูกเป็ยะตามพระไตรปิฎก ๑๐๐% ท่านบอก เป็นไปไม่ได้หรอก! ท่านพุดเองว่า “มันเป็นไปไม่ได้!”

แต่เรามันไม่มีเจตนาไง เราจะพยายามทำอะไรที่มันบกพร่องน้อยที่สุด เราพยายามตั้งสติของเรา เราจะทำให้มันผิดพลาดน้อยที่สุด เพราะเราเองมันก็มีความผิดพลาดได้ นี่พูดถึงว่า ท่านบอกให้เอาท่านเป็นตัวอย่าง เราก็ต้องยึดเป็นตัวอย่างนั้นมันถึงจะถูกไปหมดเห็นไหม

นี่พูดถึงถ้าจะให้ถูกไปหมดแล้วไม่มีผิดเลย ต้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละกิเลสด้วย ละจริตนิสัยด้วย เวลานอนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เคยนอนตามสบาย นอนสี่หาสยาสน์ นอนอย่างนั้นตลอดเวลา เห็นไหม เป็นชีวิตแบบอย่าง

แล้วครูบาอาจารย์ของเรา ถ้าท่านประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแล้วนี้ ท่านก็มีอำนาจวาสนาเรามีสอนเราได้ เห็นไหม “หมูกณะอย่ามองกัน ให้มองท่านเป็นตัวอย่าง” ถ้าเราไม่มีจุดยืนแล้วเรายึดสิ่งใดไม่ได้เลย

แต่ถ้าเรามองด้วยกิเลสค้นหาความทะยานอยาก เรามองด้วยการจับผิดนะ เราก็เอาพระไตรปิฎกมากางเลย แล้วบอกว่า ผิด! ผิด! ผิด! เห็นไหม อันนี้มันมองแบบจับผิดมองแบบกิเลส มองแบบไม่มีสามัญสำนึก

แต่ถ้าเรามองแบบธรรมเห็นไหม สิ่งใดที่เราทำแล้วมันขัดแย้งเรา สิ่งใดที่เราทำแล้วเราฝืนทนไม่ได้ แต่ทำไมครูบาอาจารย์ท่านทนได้ ทำไมครูบาอาจารย์ท่านเป็นไปได้ เห็นไหม สิ่งที่เป็นไปได้...

สิ่งที่เป็นโลก โลกเขามาหาเพื่อเจอจางกัน แต่ถ้าเรื่องความสิทธิเสมอกากของใจ เห็นไหม เวลาสิ่งที่มีน้ชาดแคลน อุปสงค์ อุปทาน ของมันมีน้อยมันก็มีราคา แต่หัวใจความรู้สึกของเรานั้นมีค่าเท่ากัน หัวใจของความรู้สึกของคนที่เกิดมาเห็นไหม ทุกดวงใจมีดวงใจเหมือนกัน

จากมืดก็สว่าง.. จากมืดทำให้มันสว่าง เห็นไหม จากขาวทำให้เป็นดำ จากจิตที่เป็นอวิชชา จากจิตที่เป็นทุกข์นี้ เราสามารถทำให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ทุก ๆ คน “เรา

สามารถทำได้ทุกคน” มันไม่ใช่อุปสงค์ อุปทาน ทางธุรกิจ ทางการค้ามัน เป็นสิทธิที่ เสรีภาพ สิทธิที่มีอยู่ในหัวใจของเรา

ถ้าสิทธิที่มีอยู่ในหัวใจของเรา เห็น ไหม นี่ธรรม เราเอามาที่นี่ แล้วถ้าเราเข้ามาที่นี่ ได้เห็นไหม เรามีจุดยืนของเราได้ ถ้าเรามีจุดยืนของเราได้ เราอยู่กับโลกได้นะ เราเข้าใจ โลกได้ เพราะว่าอะไร เพราะเขามีคบอด เขามีสิ่งใดปกคลุมเขา มันสลดสังเวช สลด สังเวชเพราะเขาไม่รู้ของเรา เหมือนคนป่วยไข้ แล้วไม่รู้ว่าเป็นตัวเองป่วยไข้

ไอ้เราเป็นคนที่ยายจากป่วยไข้ เราสงสารเขาไหม เขาป่วยไข้ แต่เขาไม่ยอมรับ ความป่วยไข้ เขาบอกว่าเขาไม่ป่วยไข้ นี่ก็เหมือนกัน เพราะจิตใจเขาไม่ยอมรับ ถ้าไม่ ยอมรับนี้ เขาก็ใช้ชีวิตของเขา ด้วยทำให้ความเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นหนักหนาสาหัสไป ข้างหน้า

แต่ถ้าเขายอมรับว่าป่วยไข้ เขาจะมีการแก้ไขของเขา นี่ก็เหมือนนัก การป่วยไข้ มันเกิดมาจากไหน มันเกิดมาจากร่างกายนั้น นี่ก็เหมือนกัน กิเลสตัณหาความทะยาน อยากรู้เกิดมาจากไหน ก็เกิดมาจากจิตของเรา จิตของเรามีทุกคนเห็นไหม

วัตถุเห็นไหม ปัจจัยเครื่องอาศัยถ้ามันมีน้อย มันก็มีราคา ถ้ามันมีมากราคามันก็ ตก “ราคา” เห็นไหม เพราะมันมีมากเกินไป จนไม่มีราคา เพราะมันมีเฟ้อเกินไป แต่ ความรู้สึกของคนมันมีเท่าเรานี้แหละ มันมีกับเรา มันมีสิทธิของเราเห็นไหม เราทำของ เราได้ เราตั้งสติของเราได้ เราใช้ปัญญาของเราได้ เราใช้สติปัญญาของเรา เพื่อดำรงชีวิต ของเรา ให้ชีวิตของเรานั้นแจ่มชัดขึ้นมา

ถ้าเรามีสติขึ้นมา ชีวิตของเราเห็นไหม ทุกอย่างมันเพียงพอ ทุกอย่างมันพออยู่ แล้วทุกอย่างมันอาศัยได้ แล้วชีวิตของเรานั้นจะมีคุณค่าแก่ไหน เราดูหัวใจของเรา สิ่งนี้มี คุณค่านะ

สมบัติพิสดาน ถ้าหัวใจเป็นธรรม มันจะมีประโยชน์มหาศาล สมบัติพิสดาน ถ้า หัวใจมันเป็นกิเลสตัณหาทะยานอยาก มันเป็นภาระนะ มันเป็นทุกข์กับเรามหาศาลเลย

แต่เราก็ต้องแสวงหา ... เพราะเราอยู่กับ โลก มันเป็นปัจจัย มันเป็นเรื่องใช้ใน โลก มันเป็นเรื่องใช้ให้ดำรงชีวิตกันไป

แต่หัวใจของเรามันต้องการสติ มันต้องการปัญญา ใครจะบอกเรา เตือนเราขนาดไหน สำหรับเราสำนึก ถ้าเราสำนึกเห็นใหม่ เวลานั่งสมาธิภาวนา ถ้าจิตมีสติขึ้นมา มีความสงบเข้ามา โอ้โฮ.. มันเป็นส่วนหนึ่งของเรามันเป็นปัจจัยจัดตั้ง มันเป็นความรู้ของเรา มันมีความสุขของเรา มันเป็นที่มันอยู่กับเรา หัวใจมันพัฒนาเข้ามาอย่างนี้ นี่ธรรม

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “สอนให้ดวงใจทุกดวงใจมีความสุข ความสงบ มีความร่มเย็นในหัวใจ” ถ้ามีความร่มเย็นในหัวใจนะ การดำรงชีวิตในทางโลกนี้ มันมีความสุขไปหมด คนสร้างมา คุณ.. พระโพธิสัตว์เป็นหัวหน้า ก็เป็นหัวหน้า วันยังค่ำ เป็นสัตว์ก็เป็นหัวหน้าสัตว์ ทั้งๆ ที่เป็นโลก ก็เป็นหัวหน้า

จิตใจถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมา ถ้าเป็นหัวหน้า เห็นใหม่ เขาก็หวังพึ่ง กลิ่นของศีล... หอมทวนลม กลิ่นของศีลของธรรม คนดีหอมทวนลม เขาต้องการให้คนดีเป็นหัวหน้า เขาต้องการให้คนดีเป็นผู้นำ ที่นี้สังคม โลก มันดีจอมปลอม มันดีโดยการสร้างภาพ มันไม่จริง มันเลยทุกซอกซอกกันอย่างนั้น

ถ้าเราดีของเราจริง เราอยู่ของเราได้ ถ้าเรามีอำนาจวาสนาบารมี มันเป็นไป ถ้าไม่มีอำนาจวาสนาบารมี เราก็ร่มเย็นเป็นสุขของเราในหัวใจของเรา เรารักษาเราเพื่อประโยชน์กับเราเห็นใหม่ นี่ธรรม! โลกเป็นอย่างนี้ มันเป็นของมันโดยวาระของมัน มันเปลี่ยนแปลงของมันอย่างนั้น มีขาขึ้นขาลงเป็นธรรมชาติของมัน

ในชีวิตของเรา ตั้งแต่ชีวิตหนึ่ง เราก็เห็นแต่ความเจริญรุ่งเรืองและความยุบยบออกไปของสังคม เราเห็นมาตลอดคนนะ แล้วเราจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป โลกเป็นอย่างนี้ แล้วต่อไปมันจะเป็นรุนแรง เพราะอะไร เพราะวิทยาศาสตร์มันเจริญ เทคโนโลยีมันเจริญมาก มันเป็นไปได้เร็วมาก

คุณ สัมภาษณ์โบราณ ความรุ่งเรือง ความเจริญต่างๆ มันเป็นยุคเป็นคราว เป็นอำนาจ
วาสนาของคน คุณ..จักรพรรดิ คือรวบรวมแว่นแคว้นขึ้นมาเป็นประเทศชาติ สมัยก่อน
เป็นแว่นเป็นแคว้น เป็นรัฐเล็กๆ แล้วใครมีอำนาจเป็นจักรพรรดิก็รวบรวมขึ้นมา มีขุนพล
แก้ว ขุนนางแก้ว ขุนคลังแก้ว มันมีพร้อมไปหมดนะ

ความพร้อม ที่มีบุคลากรพร้อม มันก็มีอำนาจ ถ้าบุคลากรมันไม่พร้อม มีผู้เดียว
คนเดียวเป็นผู้นำอยู่คนเดียว รับผิดชอบอยู่คนเดียว เห็นไหม นี่จักรพรรดิ จักรพรรดิเกิด
จากอะไร เกิดจากการสร้างสม การได้ทำบุญกุศลมา นี่สิ่งนี้มันขึ้นมา เราก็จะสร้างสม
ของเราไป แต่จะเวียนตายเวียนเกิด ก็เวียนตายเวียนเกิดโดยความพอกอยู่พอนไปของเรา
สิ่งนี้รักษาดวงใจของเราให้มีธรรมในหัวใจ

โลกเขามีของเขา ปัจจัยเครื่องอาศัยต้องมี พระก็ต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย เวลา
บวช บริหาร ๘ นั้นแหละปัจจัย ๘ เห็นไหม พระยังต้องมี เพราะชีวิตเป็นอย่างนี้ แต่สิ่งที่
มีคุณค่า คุณพ่อแม่กับลูกดี พ่อแม่นี้รักลูกเห็นไหม น้ำใจนี้มีคุณค่ามาก ลูกจะต้องการสิ่งใด
ก็ได้ แล้วถ้าลูกได้สิ่งที่สมความปรารถนา พ่อแม่ก็สบายใจแล้ว พ่อแม่ก็มีความสุขแล้ว
ความสุขของพ่อแม่คือลูกเราประสบความสำเร็จเท่านั้นเอง พ่อแม่มีความสุขเห็นไหม คุณ
..ความสุขของใจ

แต่ถ้ามันเป็นวัตถุข้างนอก เป็นสังคม มันมีการแข่งขันกัน นี่ไง มันก็ต้องแข่งขัน
กันไปด้วยความปากกัดตีนถีบ เราเข้ามา คำว่าพ่อแม่ หมายถึงค่าของน้ำใจ เวลาเรามี
คุณธรรมในหัวใจ เราเห็นสัตว์โลก เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

มันก็เหมือนพ่อแม่ของเขา มันมองด้วยความเมตตา เราจะมั่งมีศรีสุข จะมีทุกข์จน
เจ็บใจ แต่หัวใจเราใหญ่โต หัวใจเราเป็นสาธารณะ แม้แต่ราชสีห์ หนูมันยังช่วยราชสีห์
ได้ คนทุกข์คนจน เรามีปัญญา เราแก้ไขวิกฤตในสังคมได้หมดนะ ไอ้เรื่องนี้เป็นเรื่อง
ภายนอก

เรื่องภายในศีลธรรมเป็นที่อาศัยของใจ เป็นความปรารถนาของหัวใจ ถ้าหัวใจมี
อยู่แล้ว เราจะอยู่ใน โลกนี้ อุปสงค์ อุปทานนะ ข้ายากมากแพง จะมีความวิกฤตกัน ไป
ข้างหน้า เราจะต้องตั้งสติของเรา แล้วดูโลก แล้วดูเราเพื่อเรานะ เอวัง